ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

ХІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 липня 2026 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ
XIX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 липня 2026 року

Львів
2026

УДК 005
ББК 94.3(0)

Актуальні питання розвитку науки та освіти: матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 липня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. – 51 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. В збірнику висвітлюються актуальні питання розвитку науки та освіти, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

Львівський науковий форум, 2026

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ *4*

Антипенко Д.А. ЧИ ІСНУЄ В УКРАЇНІ ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ? ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ, ЯКОСТІ ТА ДОВІРИ ДО ПОСЛУГ 4

Антонюк В.Г. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН 11

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ *15*

Мхитарян О.Д. ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЛЕКАННЯ РИЗЕЛЬЄНТНОСТІ УЧНІВ 15

Пономаренко Є. STEAM І ЛІТЕРАТУРА: ЯК ПОЄДНАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ З ТВОРЧИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ РОЗВИВАЄ ІНТЕЛЕКТ 24

Пушкарьова Я.М. РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ 33

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ *36*

Андруник В.А., Калька Н.М. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ «БЕЗПЕЧНЕ МІСЦЕ» У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ 36

ТЕХНІЧНІ НАУКИ *39*

Ткачук В.М. ОГЛЯД НОРМАТИВНИХ ВИМОГ ЩОДО РОЗРОБКИ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНОГО ОБЛАДНАННЯ 39

Лінкевич І.А. ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ 42

Філіпова О.А. ЗАДАЧІ ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ 45

ЮРИДИЧНІ НАУКИ *47*

Щербина В.С., Боднар Т.В. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ 47

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Антипенко Денис Андрійович
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
освітньої програми: Публічне адміністрування та електронне урядування
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського.

ЧИ ІСНУЄ В УКРАЇНІ ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ? ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ, ЯКОСТІ ТА ДОВІРИ ДО ПОСЛУГ

Вплив війни на психіку, особистість та поведінку військовослужбовця є багатогранним. Для окремих учасників війна стала «головною подією життя», усвідомленням сенсу свого призначення на Землі. Однак війна більше «спеціалізується» на тому, щоб руйнувати, а не створювати. На жаль, людська істота є вельми вразливою перед такими потужними стресовими факторами війни, як постійна небезпека, смерті товаришів, отримання поранення, інвалідність, участь у актах насильства, фізичне знищення ворога, новизна та несподіванка змін подій, велика відповідальність, біль тощо. Ветерани війни - це особлива група, яка потребує комплексної реабілітації, а люди з інвалідністю з їх числа можуть бути виділені в групу особливої соціальної значущості, оскільки серед ветеранів, яких вперше визнано інвалідами, багато осіб працездатного віку.

У нинішній реальності державна система має бути максимально прийнятною та стійкою для розвитку послуг із забезпечення психічного благополуччя українських ветеранів. Необхідно впроваджувати багатосекторальні дії, залучаючи не лише державні, а й місцеві органи, неурядові організації.

На сьогодні отримати психологічну допомогу ветерани мають можливість в цивільних закладах, які мають підписаний контракт з НСЗУ, безкоштовно в межах Програми медичних гарантій [1]. Також можна отримати послуги з психологічної реабілітації у закладах, що перебувають в сфері управління Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та деяких інших.

Формуванням та реалізацією державної політики у сфері забезпечення психологічної реабілітації ветеранів займається Міністерство у справах

ветеранів [2]. У Стратегічному плані діяльності Мінветеранів на 2026 - 2028 роки [3] передбачено подальше формування комплексної системи психологічної допомоги ветеранам, що включає профілактику, діагностику та лікування психічних розладів. Основний акцент робиться на доступності послуг, їхній якості та сприянні реінтеграції ветеранів та їхніх сімей у мирне життя.

У листопаді 2022 році постановою Кабінет Міністрів України № 1338 затвердив розроблений Мінветеранами «Порядок надання багаторівневої безоплатної психологічної допомоги Захисникам та членам їхніх родин» [4]. Документ було створено з урахуванням міжнародного досвіду та рекомендацій ВООЗ, на його основі на сьогодні відбувається впровадження трирівневої системи надання психологічної допомоги, де кожен рівень має свої функції та завдання.

Перший рівень охоплює базову соціально-психологічну підтримку та соціальні послуги, зокрема супровід, консультування, що надаються в рамках первинної медичної допомоги. До цієї роботи можуть залучатися працівники без фахової освіти, але які пройшли відповідну підготовку, що дозволяє надавати допомогу більшої кількості осіб, забезпечити раннє виявлення й подолання психологічних проблем.

Другий рівень передбачає допомогу особам, які перенесли психологічну травму в результаті кризових або надзвичайних ситуацій. Вона спрямована на подолання психологічних труднощів у людей, стан яких ще не відповідає клінічним розладам, але існує ризик їхнього розвитку.

Третій рівень включає спеціалізовану медико-психологічну допомогу, спрямовану на відновлення психічного здоров'я. Її мета - допомогти людині вийти з кризового стану та інтегруватися в цивільне життя. Надання таких послуг здійснюють ліцензовані медичні фахівці, фізичні особи-підприємці та спеціалізовані установи.

В залежності від необхідної допомоги існує кілька шляхів звернення:

Таблиця 1

Перший рівень	Особисто: - до надавача соціальних послуг; - до фахівця з супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб; - у ЦНАП.
Другий та третій рівень	- особисте звернення до суб'єкта, включеного до Реєстру суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей; - направлення лікаря (первинної ланки (сімейного лікаря) або лікуючого, якщо людина вже перебуває у медзакладі);

	- в електронній формі через Єдиний державний реєстр ветеранів війни або Єдиний державний веб портал електронних послуг чи його мобільний додаток (Дія).

З Реєстром суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей [5] можна ознайомитись на сайті Мінветеранів. Слід зауважити, що ознайомившись зі списком, ми дійшли невтішного висновку, що не в усіх областях є центри допомоги, зокрема це пов'язано з безпековою ситуацією.

Також існують деякі державні та громадські ініціативи, завдяки яким можна отримати психологічну допомогу, наприклад:

Таблиця 2.

Гаряча лінія кризової допомоги та підтримки Українського ветеранського фонду 0 800 33 20 29	Розпочала свою роботу з надання психологічної підтримки в кризових ситуаціях у червні 2022 року, в березні 2024 лінію доповнили напрямом юридичних консультацій. Команда гарячої лінії це 14 досвідчених психологів, які працюють 24/7. Вони пройшли спеціальне навчання за стандартами НАТО, зокрема з питань запобігання суїцидам.
Державний онлайн-ресурс «MARTA»	Цей ресурс розроблено для захисників, захисниць та членів їх родин. Завдяки проєкту користувачі мають можливість самостійно провести перевірку свого психічного здоров'я та отримати рекомендації з його поліпшення тут і зараз.
Мобільний застосунок «База»	«Базу» створила ГО «Психологічні підтримка та реабілітація «Вільний Вибір», яка працює з 2015 року, надаючи психологічну підтримку у доказових методах психотерапії для ветеранів та ветеранок.
ГО «Центр допомоги ветеранам війни 4.5.0» Луцьк	Надають психологічну, соціальну та юридичну допомогу залежно від потреб. Окрім цього, є ще Група Швидкого Реагування, що виїздить на виклики до ветеранів та військових, якщо потрібна кризова психологічна допомога. Співпрацюють з поліцією, що за потреби телефонує, щоб ГШР виїхала підтримати ветерана. Крім цього, на центрі регулярно організовують сеанси арт-терапії та анімотерапії.

ГО «ФОНД ЯНІНИ СОКОЛОВОЇ»	Кол-центр #ВАРТОЖИТИ – всеукраїнський центр надання кваліфікованої психологічної допомоги, де за єдиним коротким номером 5522 кожен, хто знаходиться на території України, може отримати безоплатну консультацію фахового психолога в режимі телефонного консультування.
Центр психічного здоров'я та реабілітації МОЗ України «Лісова поляна»	Державний заклад управління МОЗ, який є першим в Україні медичним центром зі спеціалізацією на лікуванні психотравми, наслідків легкої черепно-мозкової травми (посткомоційного синдрому), а також допомозі особам, які пережили полон та тортури.
Veteran Hub	Сьогодні Veteran Hub об'єднує низку різних громадських організацій, що надають психосоціальні послуги, зберігаючи власну організаційну та комунікаційну ідентичність. Організації об'єднані в єдиному просторі, аби зробити існуючі послуги більш доступними та зручними для людей з різним досвідом та потребами.

Слід зауважити також, що багато громад країни, які є первинною, але надзвичайно важливою ланкою у цій сфері, створюють реабілітаційні простори та центри для надання психологічної допомоги ветеранам та їх родинам. У 2025 році надавало базові послуги 104 центри ментального здоров'я на базі кластерних і надкластерних лікарень [14]. Важливу роль відіграє громадський сектор створюючи чимало проєктів. Поетапно відбувається налагодження співпраці між органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства і безпосередньо громадою.

Таким чином на сьогодні існують маршрути, якими може рухатись ветеран та ветеранка щоб отримати необхідні послуги. Але зважаючи на той факт, що система психологічної підтримки знаходиться на етапі формування, наразі вона не є ефективною, так як існує низка проблем.

Із-за збільшення кількості ветеранів та специфіки необхідної психологічної допомоги гостро відчувається брак спеціалізованих психологів, також кваліфіковані спеціалісти неохоче йдуть до державного сектору із-за мізерних зарплат. Так, як психологічна допомога учасникам бойових дій докорінно відрізняється від класичного цивільного консультування тривалий час система потерпала від некомпетентного втручання фахівців без належної підготовки.

Наявна певна стигматизація. Все також залишається упередженне ставлення стосовно звернення з наявними проблемами до спеціаліста, присутнє занепокоєння щодо збереження конфіденційності інформації про психічні розлади, що створює додаткові перешкоди для формування ефективної системи психосоціального супроводу ветеранів.

Відсутня інформаційна політика завдяки якій би популяризувалася культура психологічної реабілітації та підвищувалася обізнаність ветеранів і ветеранок про їхні права та можливості в цій сфері. На жаль, держава не займається питаннями впровадження інформаційної кампанії, щоб донести широкому загалу про важливість відновлення психічного здоров'я, про ресурси які доступні для реабілітації ветеранів та ветеранок в цій площині.

Черги. Середній час очікування на індивідуальну сесію - 11,4 місяці. У Київському центрі "Лісова поляна" черга сягала 14 місяців, у Харківському - 9, у Львівському - 8. Цифри взяті з офіційного звіту МОЗ за січень–жовтень 2025 року [15].

Фрагментованість управління у сфері психологічної підтримки ветеранів в Україні. Проявляється через розпорошеність функцій між різними відомствами, відсутня єдина система обліку та моніторингу результатів, а також нерівномірний доступ до послуг у регіонах. У сільській місцевості та невеликих громадах підтримка практично відсутня: соціальні служби працюють на межі можливостей, а органи місцевого самоврядування нерідко не володіють навіть точною інформацією про кількість ветеранів, які проживають на їхній території.

Висновок. Ефективність української системи психологічної підтримки наразі стримується фрагментованістю управління. Допомогу надають Мінветеранів, МОЗ, Міноборони, Мінсоцполітики, а також громадські організації, волонтери та приватні структури, що часто діють неузгоджено. Хоча впроваджується трирівнева система (перша психологічна допомога, психологічна допомога, спеціалізована допомога), ефективність взаємодії залишається низькою, а перенаправлення між рівнями - ускладнена. Більшість кваліфікованих фахівців зосереджена у великих містах, тоді як у територіальних громадах бракує ресурсів та спеціалістів, які розуміють специфіку військової травми. Використовується широкий спектр методів - від доказової психотерапії до сумнівних практик - без єдиного протоколу якості.

Для переходу від «реактивної» до персоналізованої та скоординованої моделі необхідна інтеграція сервісів - коли психологічна підтримка надається в єдиному комплексі з соціальною, медичною та правовою допомогою. Держава при цьому має поступово переходити від ролі ексклюзивного надавача послуг до ролі ефективного регулятора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговува... : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Коефіцієнти від 31.12.2025 № 1808. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1808-2025-%D0%BF (дата звернення: 22.04.2026)

2. Міністерство у справах ветеранів України: веб-сайт. URL: https://mva.gov.ua/ (дата звернення: 22.04.2026)

3. Стратегічний план діяльності Міністерства у справах ветеранів України на 2026 – 2028 роки. URL: https://mva.gov.ua/media/1/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_986_%D0%B2%D1%96%D0%B4_28.11.2025.pdf (дата звернення: 22.04.2026)

4. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх... : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Умови, Перелік від 29.11.2022 № 1338 URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1338-2022-%D0%BF (дата звернення: 22.04.2026)

5. Перелік суб'єктів надання послуг, включених до Реєстру суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей. URL: https://mva.gov.ua/perelik-subektiv-nadannya-poslug-vkluchenih-do-reestru-subektiv-nadannya-poslug-iz-psihologichnoi-dopomogi-dlya-veteraniv-i-chleniv-ih-simey-3(дата звернення: 23.04.2026)

6. Звертайтесь на гарячу лінію від Українського ветеранського фонду Мінветеранів: цілодобова психологічна та юридична підтримка. URL: https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/zvertaytes-na-garyachu-liniu-vid-ukrainskogo-veteranskogo-fondu-minveteraniv-tsilodobova-psihologichna-ta-uridichna-pidtrimka (дата звернення: 23.04.2026)

7. Веб - Портал MARTA. URL: https://marta.mva.gov.ua/

8. Застосунок «База» - психологічна підтримка «в кишені»: веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3873195-zastosunok-baza-psihologicna-pidtrimka-v-kiseni.html (дата звернення: 23.04.2026)

9. Центр психічного здоров'я та реабілітації "Лісова поляна": веб-сайт. URL: https://www.lisovapoliana.com.ua/(дата звернення: 23.04.2026)

10. Veteran Hub. URL: https://veteranhub.com.ua/services/psyhologichna-konsultacziya/(дата звернення: 23.04.2026)

11. Що не так із психологічною реабілітацією ветеранів і ветеранок в Україні? веб-сайт. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-ne-tak-iz-psihologichnoyu-reabilitacieyu-veteraniv-i-veteranok-v-ukrayini.html (дата звернення: 23.04.2026)

12. Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей. Рекомендації для місцевих органів влади. Київ: BAITE, 2021. 32 с. URL: https://lnk.ua/weZZHUl7i (дата звернення: 23.04.2026)

13. Методичний посібник для соціальних працівників: Посилення спроможності соціальних працівників здійснювати психосоціальну підтримку ветеранів та їх сімей з питань психічного здоров'я. Видання 2-ге, оновлене та доповнене / В.Горбунова, О.Савиченко, І.Тичина, Н.Портницька., 2024. 112 с. URL: https://veteran-reintegration.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/posibnyk-posylennya-spromozhnosti-soczialnyh-praczivnykiv-zdijsnyuvtay-psyhosoczialnu-pidtrymku-veteraniv-ta-yih-simej-z-pytan-psyhichnogo-zdorovya.pdf (дата звернення: 24.04.2026)

14. Віктор Ляшко на ветеранському форумі: МОЗ будує систему медичної допомоги, яка є доступною для всіх українців і враховує потреби ветеранів. URL:

https://www.kmu.gov.ua/news/viktor-liashko-na-veteranskomu-forumi-moz-buduie-systemu-medychnoi-dopomohy-iaka-ie-dostupnoiu-dlia-vsikh-ukraintsiv-i-vrakhovuie-potreby-veteraniv(дата звернення: 24.04.2026)

15. «Повернувся живим, але не додому»: чому 70 % ветеранів війни досі чекають на психолога: веб-сайт. URL:

https://society.comments.ua/ua/article/warrussia/povernuvsya-zhivim-ale-ne-dodomu-chomu-70-veteraniv-viyni-dosi-chekayut-na-psihologa-786065.html (дата звернення: 24.04.2026)

16. Правовий статус та потреби ветеранів війни в Україні / моніторинг інформаційного поля / № 1 січень 2026 URL:

https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/pravoviy_monitoring_statusu/2026/2026_monitoring_potreb_veteraniv_01.pdf (дата звернення: 24.04.2026)

Антонюк В.Г.
студентка
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Серед основних етапів реалізації державної політики регулювання земельних відносин визначальне місце посідає моніторинг наслідків реалізації державної політики регулювання земельних відносин (за обґрунтованими критеріями оцінки), що полягає в контролі за процесами її реалізації та одержанні достовірної інформації щодо процесів, які відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищах, виявленні сприятливих можливостей, а також відхилень у цьому процесі для своєчасного розроблення та реалізації відповідних заходів. Поряд із цим, вважаємо, що під час моніторингу необхідно здійснювати аналіз діяльності органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо виконання: а) заходів із реалізації державної політики регулювання земельних відносин; б) пропозицій і зауважень громадськості щодо її реалізації які надійшли до органів виконавчої влади або оприлюднені у засобах масової інформації.

Загалом, оцінка результативності реалізації певного типу політики є оцінкою державної політики, яка спрямована на перевірку її ефективності та якості, й регулювання державної політики; наслідком цього етапу реалізації державної політики може бути або коригування, або відмова від впроваджуваного змісту політики [1].

У результаті аналізу може виявитися тип, масштаб і форма відхилень у роботі, що пов'язана із реалізацією державної політики регулювання земельних відносин, а також їхній зміст і вплив на досягнення поставлених цілей. За результатами такого аналізу і виробляються рекомендації та рішення про внесення змін до стратегії, змісту роботи, показників оцінки, моніторингу тощо.

Необхідно засвідчити і про те, що під час аналізу реалізації державної політики здійснюються її оцінка, що має декілька типів, а також відповідні дослідження результативності та ефективності. У свою чергу, оцінювання наслідків реалізації в межах державної політики (а також і цільових програм, що завершені чи перебувають на стадії реалізації, для їх удосконалення), передбачає застосування сукупності важелів, регуляторів і методів з вивчення та вимірювання фактичних результатів. Тому, метою оцінювання стає: об'єктивізація розрахунків, здійснених за використання зібраної бази даних; здійснення аналізу інформації про кінцеві або проміжні результати. Оскільки, надалі, корелянтам їх слід використати задля вдосконалення змісту політики та її інструментарію або ж задля підвищення якості прийняття і обґрунтування управлінських рішень чи визначення результатів і наслідків реалізації політики для певного регіону.

Так, наприклад, оцінюючи наслідки та результати провадження державної політики регулювання земельних відносин в Україні необхідно враховувати і те, що поглиблений аналіз її повинен здійснюватися за п'ятьма наступними напрямами.

1. Земельна реформа. Оцінюючи наслідки провадження земельної реформи останніх двадцяти п'яти років треба зазначити, що вона не виконала основні завдання, що ставились перед нею. Це, насамперед, стосується гасла: "Землю - тим, хто її обробляє". Зокрема, із 6,8 млн. громадян України, які одержали сертифікати на земельний пай: а) майже дві третини – це особи перед пенсійного та передпенсійного віку; б) 51,0% власників цих паїв передали їх в оренду; в) тіньові оборудки із землею створюють сприятливий ґрунт для формування великої земельної власності і формування аграрного сектора латифундистського типу. Поряд із цим, практично, не реалізовані і такі важливі завдання, як раціональне використання та охорона земель в Україні.

2. Державна політика. Визначаючи результати реалізації державної політики, слід передбачати, що процедури оцінювання виконання програм повинні використовувати, поряд із усталеними, і специфічні методи управління.

Наприклад, необхідно впровадити у практику державного регулювання і такий специфічний інструментарій як: алокаційного

управління – задля раціоналізації поділу/перерозподілу ресурсів і резервів; об'єктна-цільового чи алармового управління – задля убезпечення термінової ідентифікації проблемних площин і об'єктів. Оскільки, від ефективності використання комплексу управлінських методів і залежать здатності та можливості організаційних структур щодо вирішення поставлених завдань, мобілізувати ресурси і резерви, а також компетентність керівників і службовців.

3. Функції суб'єктів державного і регіонального управління. Оцінюючи результати реалізації цільових функцій суб'єктами державного і регіонального управління, які опікуються проблемами землекористування, необхідно встановити - якою мірою були: а) виконані поставлені завдання; б) досягненні цілі; в) і чи вдалося повністю реалізувати заплановані заходи та досягнути визначених у стратегії та програмах цільових показників.

4. Цільова програма. Визначаючи наслідки реалізації цільової програми, необхідно підтвердити, що ці процедури - є найбільш складним типом провадження оцінок, що зумовлено наступним: результати можна отримати і, відповідно, наслідки можуть проявитися не відразу, а через певний проміжок часу (іноді, досить тривалий). Часто не зовсім зрозумілі причини, що призводять до відповідних наслідків. Також досить складно виразити наслідки в кількісних показниках.

5. Ефективність провадження державних програм. Для оцінювання рівня ефективності державних програм використовують два принципово різні підходи. Перший – полягає в оцінці відхилень фактичних даних за результатами реалізації програми від запланованих. При такому підході досягнення планових значень показників автоматично підтверджує її ефективність. Другий – передбачає оцінку динаміки певних показників, що характеризують рівень розвитку соціальної сфери, з формуванням на основі результатів такого аналізу висновків щодо ефективності програми. Важливим моментом є необхідність врахування зовнішнього ефекту. Тобто даний ефект не є результатом реалізації програми і він має бути виключений із розрахунку її ефективності.

Відтак, признаємо і те, що реалізація державної політики регулювання земельних відносин в Україні є складним і довготривалим

процесом, спрямованим на розв'язання суспільних проблем, досягнення та реалізацію суспільно значущих цілей, розвиток держави та її галузей і сфер, що обов’язково повинна передбачати використання комплексу оціночних і прогнозних заходів із ідентифікації її результативності та ефективності провадження. Однак, хоча, для цього виконавча влада і застосовує усталені правові, економічні, адміністративні та інші методи державного управління, виходячи із ресурсного потенціалу, що є в її розпорядженні. Проте, на перспективу, вважаємо за доцільне здійснити розробку об’єктивного методичного інструментарію, що убезпечить моніторинг та оцінку результативності і ефективності реалізації державної політики регулювання земельних відносин, у цілому.

Список виклристанних джерел:

1. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навчальний посібник / О. І. Валевський, В. А. Ребкало, М. М. Логунова та ін.; заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 232 с.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Мхитарян Ольга Дмитрівна,
к. пед. н., доцент кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
м. Миколаїв, Україна

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЛЕКАННЯ РИЗЕЛЬЄНТНОСТІ УЧНІВ

Актуальність проблеми зумовлена орієнтацією сучасних державних освітніх документів передусім на особистісно зорієнтоване, компетентнісне навчання та формування наскрізних умінь здобувачів освіти (Державний стандарт базової середньої освіти), а також необхідністю створення для них безпечного, психологічно комфортного й розвивального освітнього середовища (професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»). Особливої ваги ці орієнтири набувають у сучасних кризових реаліях, зумовлених тривалою війною, що зумовлює потребу в плеканні здатності учнів зберігати внутрішні ресурси, адаптуватися до складних обставин і конструктивно взаємодіяти з іншими.

Важливе значення для проєктування такого освітнього середовища має художня література, що через осмислення людського досвіду, морального вибору та складних життєвих ситуацій сприяє становленню емоційно-ціннісної сфери особистості. Театралізація читацької роботи учнів, завдяки якій інтелектуальне осягнення тексту поєднується з емоційним переживанням, творчою дією та рефлексією, розширюючи можливості їхньої активної співпраці й самовираження. Водночас мистецько-перформативні практики, зокрема елементи плейбеку, сприяють розвитку емпатії, комунікативної гнучкості школярів та їхньої упевненості у власних спроможностях і готовності долати труднощі. Однак, попри значний психолого-педагогічний потенціал театралізованого навчання літератури, його можливості для

розвитку резильєнтності учнів потребують подальшого науково-методичного осмислення.

Сучасні науковці (А. Мастен, Т. Мельничук, О. Кокун) пояснюють резильєнтність не як незмінну особистісну рису, а як спроможність людини адаптуватися до складних обставин і продовжувати поступ. Наприклад, за А. Мастен, ідеться про «здатність динамічної системи успішно адаптуватися до порушень, що загрожують її функціонуванню, життєздатності або розвитку» [2, с. 6]. Таке розуміння принципово важливе для освіти, оскільки дає змогу розглядати резильєнтність не як вимогу «бути сильним, попри все», а як уміння долати проблеми, зберігаючи динаміку особистісного становлення, що формується та підтримується у взаємодії з освітнім середовищем. При цьому авторитетні психологічні дослідження [1; 2] засвідчують, що формування резильєнтності ґрунтується не лише на індивідуальних якостях людини, а й на переживанні психологічної безпеки, досвіді емоційного прийняття та співпереживання, а також здатності актуалізувати й відновлювати власні внутрішні ресурси. Саме ці чинники створюють передумови для конструктивного подолання кризових ситуацій і подальшого особистісного розвитку.

В українському психологічному дискурсі О. Кокун і Т. Мельничук висвітлюють питання резильєнтності у співвідношенні з поняттям життєстійкості, увиразнюючи ресурси подолання складних обставин, а також можливості зміцнення й діагностування стійкості людини [1]. У проєкції на освітню практику це актуалізує необхідність створення психолого-педагогічних умов, за яких учень може не лише демонструвати результат, а й помилятися, пробувати, змінювати рішення, отримуючи підтримку та поступово набуваючи впевненості у власних силах. Завдяки цьому художня література може розглядатися не лише як джерело естетичного пізнання, а і як педагогічний ресурс розвитку резильєнтності. Прочитаний твір створює безпечний простір для опосередкованого переживання читачем конфліктів, втрат, морального вибору й пошуку життєвих цінностей, не нав'язуючи йому стандартних психологічних моделей, а спонукаючи до співпереживання, рефлексії та особистісного вибору.

Проблема творчої самореалізації особистості в галузі літературної освіти безпосередньо пов'язана з переосмисленням ролі учня-читача, який постає не пасивним споживачем готових тлумачень, а активним суб'єктом пізнавальної діяльності. Наукові основи такого підходу закладено у працях вітчизняних учених із методики навчання літератури, які розглядають читання художнього твору як складний процес його осмислення, інтерпретації та особистісного переживання (А. Вітченко, С. Жила та ін.). Важливе значення для розкриття творчого потенціалу учнів-читачів мають також дослідження з педагогіки мистецтва (Л. Масол, О. Отич, О. Рудницька), театральної педагогіки (В. Абрамян, Н. Вайнілович, Г. Олійник) і педагогічної майстерності (І. Зязюн, В. Кан-Калик, П. Кривонос), у яких обґрунтовано роль емоційно-образного сприймання, художньої діяльності, тілесної та голосової виразності, комунікації та творчої взаємодії в розвитку особистості.

Означені напрацювання створюють теоретико-методичне підґрунтя для розгляду театралізації читацької діяльності як засобу залучення учнів до продуктивної інтерпретації художнього твору. Ці положення розвинуто в наших попередніх дослідженнях, присвячених висвітленню можливостей використання інструментів театральної педагогіки для підвищення якості літературної освіти Нової української школи [3–5]. Подальше розроблення акцентованого напряму зумовлює звернення до проблеми творчої самореалізації та плекання резильєнтності учнів на основі театрально-перформативних практик. У такому контексті театралізація постає не лише способом поглиблення інтерпретації художнього твору, а й формою активної читацької роботи, у якій самовираження, емоційне переживання, творча взаємодія та рефлексія створюють передумови для набуття досвіду конструктивного подолання викликів сьогодення.

Мета дослідження – визначити психолого-дидактичні умови проєктування процесу вивчення художнього твору як середовища творчої самореалізації та розвитку резильєнтності школярів засобами театральних практик.

Використання поняття «резильєнтність» у площині навчання літератури потребує спеціального умотивування. На перший погляд, ця дефініція належить передусім до психологічної сфери, оскільки

літературна освіта безпосередньо зосереджена на художньому тексті, його інтерпретації та читацькій діяльності. Утім саме мистецтво слова створює своєрідний майданчик для опосередкованого переживання складних ситуацій, осмислення втрат і випробувань, пошуку внутрішніх ресурсів та моделей поведінки особистості. Узаємодіючи з героями, які переживають конфлікти, втрати, розчарування, самотність і моральні випробування, учень може не лише глибше осмислити прочитане, а й побачити різні способи реагування на непрості обставини. Важливо, що художній твір не нав'язує здобувачам освіти готових психологічних рецептів, а забезпечує їм необхідний смисловий контекст для постановки запитань, співпереживання та особистісного вибору. Відтак плекання резильєнтності в навчанні літератури доцільно розуміти не як пряме «тренування стійкості» школярів, а як опосередкований розвиток їхніх внутрішніх ресурсів через емоційно-ціннісну взаємодію з художнім текстом, креативну діяльність, комунікацію та рефлексію.

Визначальним чинником творчої самореалізації учня є його утвердження як суб'єкта читання, індивідуального осмислення та тлумачення художнього твору. У методиці навчання літератури інтерпретаційна діяльність розглядається як активне персональне осягнення художнього тексту, що передбачає не лише його аналітичне опрацювання, а й вироблення власного ставлення до зображеного та створення особистісно значущих смислів у читацькому, глядацькому, художньо-виконавському вимірах (А. Вітченко). Представники театральної педагогіки розширюють способи такого засвоєння реципієнтом змісту тексту через його проживання в образах, колективну творчість і продуктивну дію (О. Отич). За таких умов учень переходить від відтворення готових суджень до активного співтворення смислів: інтерпретує образ, озвучує внутрішній монолог персонажа, проєктує сценічні ситуації, пропонує власні художні рішення, набуваючи досвіду відповідального вибору, співпраці та самовираження. Полімистецьке моделювання читацької діяльності активізує інтелектуальні, емоційно-чуттєві й пластично-рухові ресурси особистості, поглиблює рефлексію, розвиває емпатію та створює психологічно безпечний простір для творчого пошуку. Унаслідок цього

художній твір постає не лише об'єктом літературознавчого аналізу, а й джерелом особистісно пережитого досвіду, що сприяє самореалізації та зміцненню резильєнтності учнів.

Однією з найбільш продуктивних театрально-перформативних практик у навчанні літератури є плейбек-театр, у якому історія, емоція або життєва ситуація, розказана учасником, творчо відтворюється іншими учасниками засобами слова, руху, музики та імпровізації. Перенесення окремих елементів плейбеку в освітній процес дає змогу актуалізувати читацький досвід школярів, поглибити осмислення художніх образів, реконструювати емоційні стани персонажів і створити атмосферу відкритого діалогу та співтворчості [3; 5]. Поряд із тим відмова від орієнтації на єдине «правильне» художнє тлумачення прочитаного забезпечує гуманне освітнє середовище, у якому кожен учень має змогу висловити власне бачення, бути почутим, прийняти різноманітність читацьких інтерпретацій і відчути цінність власної діяльності. Психолого-педагогічна цінність такого підходу полягає в розбудові вчителем простору для комфортного вираження й осмислення учнями власних переживань, здійснення ними відкритого діалогу та підтримувальної взаємодії. Накопичення такого досвіду, за сучасними науковими дослідженнями [1; 2], є одним із механізмів формування резильєнтності, оскільки сприяє усвідомленню школярами своїх ресурсів, розвитку їх довіри, емпатії та впевненості в можливості конструктивно долати життєві випробування.

У цьому контексті показовим є перформативне вивчення драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» засобами плейбек-театру [6], оскільки твір має значний потенціал для осмислення проблем свободи, самозбереження особистості, внутрішньої вірності собі, взаємодії з іншими та протистояння зовнішньому тиску. На відміну від традиційного аналізу художнього твору, театрально-перформативний підхід передбачає послідовне проходження учнями стадій емоційного входження в текст, його інтерпретації, творчого проживання та підсумкової рефлексії, унаслідок чого зміст тексту стає особистісно значущим надбанням.

На етапі *первинного осмислення* твору ефективною є вправа ***«Лінія почуттів»***, під час якої школярі простежують зміни емоційних станів

персонажів, визначають причини їхньої трансформації та співвідносять переживання героїв із власним досвідом. Така діяльність розвиває здатність усвідомлювати й вербалізувати емоції, бачити взаємозв'язок між життєвими подіями та внутрішнім світом людини, а відтак формує один із психологічних компонентів резильєнтності – емоційну саморегуляцію.

Наступний етап передбачає *поглиблення читацької інтерпретації* засобами вправ ***«Флюїдні скульптури»*** та ***«Жива картина»***. Перша орієнтує учнів на пластичне відтворення почуттєвої сфери персонажів із поступовою трансформацією створених образів відповідно до розвитку художнього конфлікту. Друга спонукає до колективного моделювання ключових сцен твору через пози, жести, погляди, просторове розташування героїв і подальше обговорення створених композицій. Завдяки цьому художній текст виходить за межі словесного аналізу, а його смисли набувають емоційно-чуттєвого, пластичного й комунікативного виміру. Робота у групі розвиває здатність уважно слухати партнерів, аргументовано обстоювати власну думку, приймати різні інтерпретації та спільно конструювати художній смисл, що сприяє розвитку емпатії, довіри й взаємної підтримки вихованців.

На етапі *творчого узагальнення* особливого значення набуває вправа ***«Голос Мавки»***, що передбачає створення або імпровізаційне виконання учнями внутрішнього монологу героїні після кульмінаційних подій твору. Звернення до рефлексивного мовлення персонажа дає змогу перейти від зовнішнього аналізу художнього образу до його особистісного переживання. Унаслідок цього школярі не лише глибше розуміють мотиви поведінки Мавки, а й співвідносять її моральний вибір із власними життєвими цінностями, почуттями та способами подолання складних обставин.

Особливо промовистим для осмислення феномену резильєнтності є фінал твору, коли у відповідь на слова Марища Мавка проголошує: «Ні! Я жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає» [6, с. 277]. У площині літературної освіти цей епізод доцільно розглядати не лише як художню кульмінацію, а й як завершальний етап *рефлексивного синтезу*. Після перформативного прочитання сцени учням можуть бути

запропоновані відкриті запитання: «Що допомагає людині залишатися собою?», «Які внутрішні цінності підтримують її у складних життєвих ситуаціях?», «Що означає вислів "мати в серці те, що не вмирає"?». Таке обговорення не передбачає єдино правильних відповідей, проте стимулює внутрішній діалог, допомагає осмислити накопичений досвід, узагальнити результати попередньої творчої роботи та визначити особистісно значущі смисли.

Не менш важливим є зіставлення життєвих позицій Мавки, Лукаша, Килини, Лісовика й Дядька Лева за допомогою вправ ***«Діалог світоглядів»*** або ***«Спектр думок»***, адже різні способи реагування персонажів на втрати, зовнішній тиск і моральний вибір відкривають можливості для багатовимірного прочитання твору. Учні по черзі представляють позицію одного з персонажів, аргументують його позицію, визначають цінності, якими він керується, а відтак спільно моделюють діалог між героями. Важливо уникати прямолінійного ототожнення художніх образів із певними психологічними моделями, оскільки цінність мистецтва слова полягає саме у відкритості до різних інтерпретацій.

Запропонована система театрально-перформативних практик забезпечує таку організацію освітнього процесу, за якої учень має право на творчу помилку, повторну спробу, зміну власного рішення, звернення за допомогою та спільний пошук художнього смислу. Логічним продовженням цієї роботи є формувальне оцінювання, що зосереджує увагу не лише на результаті, а й на індивідуальному поступі учня, його готовності до самоаналізу й удосконалення власної діяльності. Оскільки театрально-перформативна діяльність орієнтує школярів не на відтворення єдиного правильного тлумачення, а на процес інтерпретації, рефлексії й особистісного поступу, помилка сприймається не як свідчення неуспіху, а як закономірний складник пізнання, що відкриває можливість переосмислити прочитане, скоригувати власне бачення та збагатити його новими смислами. Усе це пов’язано з плеканням резильєнтності, оскільки йдеться про накопичення позитивного досвіду [1; 2], що сприяє усвідомленню здобувачами освіти власних ресурсів, прийняттю ними підтримки

інших, виробленню конструктивних способів реагування на труднощі та відновленню внутрішньої рівноваги після невдач.

У часи цифрової трансформації читацьких практик, коли взаємодія школярів із художнім твором дедалі частіше характеризується фрагментарністю сприймання, швидким переключенням уваги та зниженням рефлексивної глибини читання, театрально-перформативні технології набувають особливої методичної цінності. Поєднання слова, руху, голосу, імпровізації та колективної творчості повертає учнів до цілісного переживання художнього тексту, активізує його емоційно-ціннісне осмислення й індивідуальну інтерпретацію. Завдяки цьому літературна освіта виходить за межі суто інформаційного засвоєння змісту твору й утверджується як простір смислотворення, самопізнання та духовного збагачення особистості.

Отже, основними психолого-дидактичними умовами моделювання вивчення художнього твору як осередку творчої самореалізації та плекання резильєнтності школярів засобами театралізації є: а) побудова емоційно безпечного освітнього середовища, що забезпечується правом учня на творчу ініціативу, помилку, повторну спробу та підтримувальне оцінювання; б) поетапне залучення школярів до особистісно значущої інтерпретації художнього твору через систему театрально-перформативних вправ; в) інтеграція емоційно-ціннісного переживання, творчої взаємодії, діалогу й рефлексії у процесі читацької діяльності здобувачів освіти; г) актуалізація життєвого досвіду учнів і створення можливостей для його осмислення через художні образи; ґ) організація співпраці вихованців, що сприяє розвитку емпатії, взаємної підтримки, відповідальності та усвідомленню власних внутрішніх ресурсів. Реалізація такого навчання літератури забезпечує не лише поглиблення інтерпретації художнього твору, а й становлення учня як активного суб'єкта читацької роботи, здатного до творчого самовираження, конструктивної взаємодії та осмисленого реагування на життєві виклики. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні методичного інструментарію діагностування впливу театрально-перформативних практик на розвиток резильєнтності учнів різних вікових груп, а також у створенні моделей їх інтеграції в систему шкільної літературної освіти.

Література

1. Кокун О. М. Резилієнс-довідник: практичний посібник / О. М. Кокун, Т. І. Мельничук. – Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. – 25 с. – ISBN 978-617-7745-24-1. – Режим доступу: https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2023/11/rezil%D1%94ns-dovidnik.pdf.

2. Masten A. S. Global Perspectives on Resilience in Children and Youth / A. S. Masten // Child Development. – Vol. 85. – № 1. – 2014. – P. 6–20. – DOI: https://doi.org/10.1111/cdev.12205.

3. Мхитарян О. Д. Оптимізація читацької діяльності учнів засобами плейбек-театру / О. Д. Мхитарян // Вересень. – 2025. – Том 3 (№ 106). – Миколаїв: Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2025. – С. 18–31. – DOI: https://doi.org/10.54662/veresen.3.2025.02.

4. Мхитарян О. Театральна педагогіка як фактор підвищення якості літературної освіти НУШ / Ольга Мхитарян // Краєзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. – Миколаїв: ОІППО, 2025. – С. 35–39.

5. Мхитарян О. Д. Театральні практики як засіб розвитку читацької компетентності учнів в умовах цифрового читання / О. Д. Мхитарян // Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні: Нова українська школа: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (30 квітня 2026 року, м. Херсон) / за ред. І. Я. Жорової, О. В. Кохановської, Л. П. Марецької, О. В. Стребної, В. С. Дереш, О. В. Романової. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2026. – С. 224–229.

6. Українка Л. Лісова пісня // Леся Українка. Лірика. Драми / Передм. Ф. Кислого, приміт. Н. Вишневської. – Київ: Дніпро, 1986. – С. 209–305.

Єлизавета Пономаренко,
вчитель англійської мови та зарубіжної літератури,
спеціаліст другої категорії,
ліцей «Школа гуманітарної праці»
Херсонської обласної ради

STEAM І ЛІТЕРАТУРА: ЯК ПОЄДНАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ З ТВОРЧИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ РОЗВИВАЄ ІНТЕЛЕКТ

У статті узагальнено досвід використання STEAM-підходу під час викладання зарубіжної літератури у 5–8 класах. Розкрито можливості інтеграції літературної освіти з мистецтвом, цифровими технологіями, проєктною діяльністю та окремими елементами інженерного мислення. На прикладі навчальних проєктів, реалізованих у практиці роботи вчителя, показано, як міжпредметна взаємодія сприяє глибшому осмисленню художнього твору, розвитку критичного мислення, творчості, читацької компетентності та цифрової грамотності учнів. Обґрунтовано, що використання STEAM-підходу на уроках зарубіжної літератури розширює традиційні форми роботи з текстом і створює умови для активної пізнавальної діяльності школярів.
Ключові слова: *STEAM-освіта, зарубіжна література, міжпредметна інтеграція, творчі технології, проєктне навчання, критичне мислення, цифрова грамотність.*

Сучасна школа функціонує в умовах стрімких суспільних і технологічних змін, що безпосередньо впливають на зміст освіти та підходи до організації навчального процесу. Сьогодні від учителя очікують не лише забезпечення якісної предметної підготовки, а й створення умов, за яких учні навчатимуться аналізувати інформацію, працювати в команді, самостійно знаходити шляхи розв'язання проблем і застосовувати набуті знання в нових ситуаціях. Саме тому дедалі більшого значення набувають інтегровані освітні моделі, які поєднують різні галузі знань і орієнтують навчання на практичну діяльність.

Однією з таких моделей є STEAM-освіта, що інтегрує природничі науки, технології, інженерію, мистецтво та математику. Водночас її потенціал не обмежується лише природничо-математичними

дисциплінами. Гуманітарні предмети також можуть стати ефективним середовищем для реалізації STEAM-підходу, адже саме вони формують світогляд, ціннісні орієнтири, уміння інтерпретувати інформацію, критично мислити й творчо взаємодіяти з навколишнім світом.

Особливе місце в цій системі посідає зарубіжна література. Робота з художнім текстом відкриває широкі можливості для інтеграції з мистецтвом, цифровими технологіями, історією, природничими дисциплінами та проєктною діяльністю. У такому випадку літературний твір перестає бути лише об'єктом аналізу й перетворюється на основу для дослідження, творчого пошуку та міжпредметної взаємодії.

Питання впровадження STEM- і STEAM-освіти активно досліджують українські науковці, зокрема В. Кремень, Н. Морзе, О. Пометун, С. Семеріков та інші. У своїх працях вони підкреслюють важливість міжпредметної інтеграції, використання дослідницьких методів навчання та розвитку компетентностей, необхідних сучасному учневі [3; 6]. У Концепції розвитку STEM-освіти в Україні також наголошується на необхідності впровадження інтегрованого навчання, що поєднує різні освітні галузі та сприяє формуванню цілісного бачення світу [1].

Разом із тим аналіз наукових публікацій свідчить, що питання реалізації STEAM-підходу саме на уроках зарубіжної літератури поки що не отримало достатнього висвітлення. Більшість досліджень зосереджена на природничо-математичних дисциплінах, тоді як можливості гуманітарної освіти залишаються розкритими лише частково. Це зумовлює актуальність узагальнення практичного досвіду використання STEAM-технологій у процесі вивчення художньої літератури.

Мета статті полягає в аналізі можливостей використання STEAM-підходу під час викладання зарубіжної літератури в 5–8 класах та узагальненні власного педагогічного досвіду інтеграції літератури, мистецтва, цифрових технологій, проєктної діяльності й окремих елементів інженерного мислення в освітній процес.

У сучасній педагогічній практиці STEAM-освіта розглядається не лише як спосіб інтеграції окремих навчальних предметів, а насамперед

як модель організації освітнього процесу, що орієнтує учнів на активне пізнання, дослідження та створення власного освітнього продукту. Її ключова ідея полягає у формуванні цілісного бачення явищ і процесів через використання знань із різних галузей.

У цьому контексті гуманітарна освіта набуває особливого значення. Саме література створює можливості для осмислення моральних дилем, розвитку емоційної чутливості, уміння інтерпретувати події та вчинки героїв, аналізувати причинно-наслідкові зв'язки й аргументовано висловлювати власну позицію. Таким чином мистецька складова STEAM не виконує допоміжної функції, а є одним із ключових чинників розвитку особистості школяра [2].

Урок зарубіжної літератури має значний потенціал для міжпредметної інтеграції. Художній твір дозволяє поєднати літературознавчий аналіз із вивченням історичних подій, явищ культури, наукових відкриттів, цифрових технологій або мистецьких практик. Такий підхід змінює роль учня в освітньому процесі: він уже не лише відтворює зміст прочитаного, а досліджує проблему, добирає інформацію, аналізує різні джерела, співпрацює з однокласниками та презентує результати власної діяльності.

На відміну від традиційного уроку, де головна увага зосереджується на засвоєнні літературознавчих понять і характеристиці персонажів, STEAM-підхід розширює можливості роботи з художнім текстом. Учні отримують нагоду застосовувати набуті знання в нових ситуаціях, пропонувати власні способи розв'язання творчих завдань, моделювати різні сценарії розвитку подій, працювати з цифровими сервісами, створювати візуальні продукти та презентувати результати своєї роботи. У такому форматі навчання художній твір стає відправною точкою для подальшого пізнання.

Практика викладання зарубіжної літератури в Ліцеї «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради підтверджує ефективність такого підходу. Упродовж останніх років STEAM-елементи систематично інтегруються в уроки та навчальні проєкти. При цьому використання сучасних технологій або творчих методик ніколи не розглядалося як самоціль. Основним завданням було створення таких навчальних ситуацій, у яких учні могли б глибше

зрозуміти художній твір, пов'язати його проблематику із сучасністю, проявити власну ініціативу та застосувати знання, отримані під час вивчення інших навчальних дисциплін.

Практичний досвід засвідчив, що найбільшу ефективність демонструють завдання, побудовані на принципах проєктного навчання. Вони змінюють характер взаємодії між учителем і учнями: педагог виконує роль організатора та консультанта, тоді як школярі стають активними учасниками освітнього процесу. Пошук інформації, обговорення можливих рішень, розподіл обов'язків у групі, створення спільного продукту та його презентація сприяють поглибленню читацької компетентності, розвитку комунікації, відповідальності та навичок співпраці.

Запропоновані нижче приклади демонструють різні моделі інтеграції STEAM-підходу на уроках зарубіжної літератури. Кожен із проєктів був реалізований під час вивчення конкретного художнього твору, однак їх об'єднує спільна мета — допомогти учням перейти від простого сприйняття тексту до його творчого осмислення та практичного застосування отриманих знань.

У практиці викладання зарубіжної літератури STEAM-підхід не реалізується через окремий універсальний алгоритм. Добір форм і методів роботи визначається насамперед художнім твором, його тематикою, проблематикою та віковими особливостями учнів. Саме тому кожне навчальне завдання створюється як логічне продовження роботи з текстом, а не як додатковий творчий елемент.

У своїй педагогічній діяльності ми виходимо з того, що художній твір має стати для учнів джерелом літературознавчих знань, підґрунтям для дослідження, творчого пошуку, дискусії та міжпредметної взаємодії. Такий підхід допомагає школярам побачити, що література не існує ізольовано від інших сфер життя, а тісно пов'язана з історією, мистецтвом, наукою, технікою та сучасними інформаційними технологіями.

Одним із прикладів такої інтеграції став навчальний проєкт, реалізований під час вивчення оповідання Рея Бредбері «Усмішка» у 6 класі. Уже на етапі аналізу твору учні звертали увагу на суперечність між технічним прогресом і духовним розвитком людства,

обговорювали причини руйнування культурної спадщини та значення мистецтва для майбутнього цивілізації.

Логічним продовженням цієї роботи стало створення творчих плакатів «Краса врятує світ». Під час виконання завдання школярі самостійно добирали цитати, символи, ілюстрації та власні висловлювання, прагнучи візуально передати основну ідею твору. Важливо, що оцінювався не стільки художній рівень оформлення, скільки вміння аргументувати власне бачення проблеми та пояснити вибір використаних образів.

Спостереження за роботою учнів засвідчили, що подібний формат діяльності спонукає їх уважніше працювати з художнім текстом. Щоб створити змістовний плакат, недостатньо лише знати сюжет твору. Необхідно зрозуміти авторську позицію, визначити ключові художні деталі та співвіднести порушені проблеми із сучасними суспільними викликами. Таким чином творче завдання стає інструментом поглибленого аналізу літературного твору, а не його ілюстративним доповненням.

Іншим прикладом використання STEAM-підходу є творчий проєкт, виконаний після вивчення оповідання Роберта Шеклі «Запах думок». Зміст твору спонукає до осмислення взаємозв'язку людини й навколишнього світу, тому продовженням його аналізу стало моделювання власної планети.

Працюючи над проєктом, учні визначали природні умови, особливості рослинного й тваринного світу, створювали модель суспільного устрою, описували систему моральних цінностей і правила взаємодії мешканців вигаданого світу. Для виконання такого завдання необхідно було використати знання не лише із зарубіжної літератури, а й із природничих дисциплін, географії, мистецтва та основ дизайну.

Особливу увагу приділяли не зовнішньому оформленню проєкту, а його внутрішній логіці. Кожне запропоноване рішення учні аргументували, пояснюючи, яким чином особливості створеної ними планети пов'язані з ідеями художнього твору. Такий підхід сприяв розвитку системного мислення, уміння прогнозувати наслідки власних рішень та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між окремими явищами.

Практика засвідчила, що виконання подібних завдань суттєво змінює характер роботи школярів із художнім текстом. Якщо під час традиційного аналізу вони переважно відповідають на запитання вчителя, то проєктна діяльність вимагає самостійного прийняття рішень, обговорення різних варіантів, аргументації власної позиції та критичного оцінювання запропонованих ідей.

Одним із напрямів реалізації STEAM-підходу є залучення цифрових інструментів до аналізу художнього тексту. Йдеться не лише про використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу візуалізації навчального матеріалу, а й про створення учнями власного цифрового продукту, що потребує осмислення змісту твору та його творчої інтерпретації.

Показовим у цьому контексті є досвід роботи з повістю Анни Ґавальди «35 кіло надії». Після завершення аналізу твору учням було запропоновано створити буктрейлер, який мав зацікавити потенційного читача, не розкриваючи всіх сюжетних подій. Виконання такого завдання вимагало повторного звернення до тексту, добору найбільш змістовних цитат, визначення ключових епізодів і продумування загальної концепції майбутнього відео.

Під час роботи школярі використовували цифрові сервіси для монтажу відео, самостійно добирали візуальний матеріал, музичний супровід, створювали титри та вибудовували композицію ролика. Водночас особлива увага приділялася питанням академічної доброчесності, авторського права та доцільності використання інформаційних ресурсів.

Спостереження за виконанням проєкту показали, що створення буктрейлера активізує різні види читацької діяльності. Крім того, така форма роботи розвиває навички критичного відбору інформації, цифрової комунікації, планування власної діяльності та публічного представлення результатів.

Одним із найприродніших напрямів упровадження STEAM-підходу на уроках зарубіжної літератури є взаємодія з образотворчим мистецтвом. Візуалізація художніх образів допомагає школярам глибше зрозуміти текст, звернути увагу на його деталі та запропонувати власне бачення літературних персонажів.

Під час вивчення казок Ганса Крістіана Андерсена, античних міфів і легенд учні виконували творчі роботи, присвячені художній інтерпретації прочитаних творів. Поряд із традиційними ілюстраціями вони створювали сучасні образи міфологічних героїв, намагаючись уявити, якими могли б бути Прометей, Афіна, Геракл чи Орфей у реаліях XXI століття.

Такі творчі завдання викликали жваве обговорення, адже кожен запропонований образ потребував пояснення. Учні аргументували вибір кольорової гами, деталей одягу, символів і предметів, які характеризували персонажа. У результаті увага зосереджувалася на її змістовому наповненні та відповідності авторському задуму.

Досвід проведення таких занять засвідчує, що візуальна інтерпретація художнього твору допомагає формувати цілісне сприйняття літературного образу. Водночас вона розвиває творчу уяву, образне мислення, естетичний смак і здатність аргументовано відстоювати власну точку зору.

На перший погляд література та інженерія належать до різних освітніх галузей. Проте окремі художні твори створюють підґрунтя для органічного поєднання літературного аналізу з елементами технічної творчості. Важливо, щоб така інтеграція була змістово вмотивованою й випливала з особливостей самого твору.

Саме за таким принципом було організовано роботу після вивчення повісті Анни Ґавальди «35 кіло надії». Головний герой твору виявляє інтерес до конструювання, винахідництва та практичної діяльності, тому продовженням аналізу стало створення інженерних щоденників.

У цих щоденниках учні розміщували ескізи власних винаходів, схеми, креслення, короткі технічні описи, записи спостережень і пояснення щодо призначення запропонованих конструкцій. Важливою умовою виконання роботи було обґрунтування її практичного застосування.

Під час презентації проєктів школярі пояснювали логіку власних рішень, відповідали на запитання однокласників, аналізували сильні сторони запропонованих моделей та визначали можливості їх удосконалення. Таким чином літературний твір став своєрідним

поштовхом до розвитку проєктного мислення, уміння працювати з ідеєю від задуму до її практичного представлення.

Результати спостережень свідчать, що інтеграція елементів інженерного мислення в гуманітарну освіту позитивно впливає на навчальну мотивацію учнів. Вони активніше долучаються до обговорення художнього твору, відповідальніше ставляться до виконання творчих завдань і виявляють більшу самостійність під час пошуку способів реалізації власних задумів.

Отже, використання різних моделей STEAM-інтеграції на уроках зарубіжної літератури демонструє, що міжпредметні зв'язки не змінюють зміст літературної освіти, а розширюють її можливості. Художній твір залишається центральним об'єктом навчальної діяльності, проте його осмислення відбувається через різноманітні форми творчої, дослідницької, цифрової та проєктної роботи. Саме така організація навчання забезпечує високу пізнавальну активність учнів і створює умови для формування компетентностей, необхідних у сучасному суспільстві.

Досвід використання STEAM-підходу під час викладання зарубіжної літератури в 5–8 класах дає підстави стверджувати, що міжпредметна інтеграція є ефективним засобом оновлення змісту гуманітарної освіти. Її практична цінність полягає у створенні таких освітніх ситуацій, у яких художній твір стає основою для дослідження, творчої діяльності, проєктування та осмислення реальних життєвих проблем.

Представлені у статті приклади засвідчують, що вибір форм роботи має визначатися насамперед особливостями літературного твору. Саме зміст, проблематика й система художніх образів підказують доцільний спосіб інтеграції літератури з мистецтвом, цифровими технологіями, природничими науками або елементами інженерного проєктування. Такий підхід дає змогу уникнути формального використання STEAM-технологій і зберегти провідну роль художнього тексту в навчальному процесі.

Практична апробація запропонованих завдань показала, що проєктна діяльність, створення буктрейлерів, художніх інтерпретацій, творчих плакатів, моделей вигаданих світів та інженерних щоденників

активізують роботу учнів із текстом. Виконання таких завдань потребує уважного читання, пошуку доказів у творі, аргументованого висловлення власної позиції, співпраці в групі та презентації результатів. Унаслідок цього школярі краще розуміють зміст художнього твору, набувають досвіду самостійного пошуку інформації, критичного її осмислення та творчого застосування.

Отже, інтеграція STEAM-підходу в процес викладання зарубіжної літератури відкриває нові можливості для модернізації гуманітарної освіти. Вона забезпечує активну пізнавальну діяльність учнів, урізноманітнює способи роботи з художнім текстом і створює умови для поєднання читацької, творчої, комунікативної та цифрової компетентностей. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні системи критеріїв оцінювання ефективності STEAM-завдань на уроках літератури, а також у вивченні їхнього впливу на розвиток читацької самостійності та навчальної мотивації школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку STEM-освіти в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 960-р.

2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання України, 2011. 520 с.

3. Морзе Н. В., Барна О. В. STEM-освіта як інноваційний напрям розвитку сучасної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. № 65.

4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.

5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

6. Семеріков С. О. STEM-освіта: стан упровадження та перспективи розвитку в Україні. Науковий вісник. 2021. № 3. С. 45–52.

Пушкарьова Ярослава Миколаївна
доцентка кафедри аналітичної, фізичної та колоїдної хімії
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця,
м. Київ, Україна

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ

Сучасний розвиток фармацевтичної науки та практики характеризується постійним оновленням наукових знань, появою інноваційних лікарських засобів, упровадженням новітніх технологій виробництва й контролю якості, розвитком персоналізованої медицини та доказової фармації. За таких умов професійна діяльність фармацевта дедалі більше ґрунтується на здатності працювати з науковою інформацією, критично оцінювати результати досліджень, аналізувати доказову базу та приймати професійні рішення на основі сучасних наукових даних. Це актуалізує проблему формування дослідницької компетентності ще на етапі професійної підготовки майбутніх магістрів фармації [1, 2].

Важливим засобом її формування є студентська науково-дослідна діяльність, яка створює умови для безпосереднього залучення здобувачів освіти до виконання елементів реального наукового дослідження. У сучасній системі вищої фармацевтичної освіти студентська науково-дослідна діяльність реалізується у різних формах. До них належать робота в студентських наукових гуртках, участь у кафедральних і міжкафедральних наукових дослідженнях, виконання експериментальних фрагментів кваліфікаційних робіт, участь у студентських наукових конференціях і конкурсах наукових робіт, підготовка публікацій, академічна мобільність, а також виконання дослідницьких завдань під час навчальної та виробничої практики. Саме інтеграція зазначених напрямів створює найбільш сприятливі умови для формування дослідницької компетентності, оскільки забезпечує послідовний перехід від засвоєння методологічних основ

дослідження до самостійного виконання наукової роботи. Це сприяє набуттю широкого спектра універсальних компетентностей: критичного мислення, інформаційно-аналітичних навичок, здатності до самостійного навчання, комунікації, міждисциплінарної взаємодії, прийняття обґрунтованих рішень та безперервного професійного розвитку [3].

Особливістю підготовки майбутніх магістрів фармації є те, що науково-дослідна діяльність має виражену практичну спрямованість. Під час виконання досліджень здобувачі освіти опановують методи фармацевтичного аналізу, планування експерименту, статистичної обробки результатів, оцінки наукових джерел, інтерпретації отриманих даних і представлення результатів дослідження. Водночас формується академічна доброчесність, відповідальність за достовірність результатів, навички наукової комунікації та роботи в дослідницькому колективі. Таким чином, студентська наука виконує не лише навчальну, а й важливу професійну та особистісно-розвивальну функцію [4].

Отже, студентська науково-дослідна діяльність є одним із ефективних педагогічних засобів формування дослідницької компетентності майбутніх магістрів фармації. Її значення полягає не лише у розвитку дослідницьких знань і вмінь, а й у формуванні професійного мислення, академічної культури та готовності до інноваційної діяльності. Це дає підстави розглядати студентську науку як важливий структурний компонент сучасної системи професійної підготовки майбутніх магістрів фармації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучеренко, І., Ніженковська, І., Рева, Т., & Пушкарьова, Я. (2025). Деякі аспекти внутрішньої системи забезпечення якості освіти в НМУ імені О.О. Богомольця під час підготовки майбутніх магістрів фармації. *Медицина та фармація: освітні дискурси*, (1), 62–67.

2. Пушкарьова, Я. М. (2024). Дослідницька компетентність як основа професійної підготовки майбутніх фармацевтів. In V. Shpak (Comp.), *Theoretical and practical research in 2024* (pp. 116–122). GS Publishing Services.

3. Deal, E. N., Stranges, P. M., Maxwell, W. D., Bacci, J., Ashjian, E. J., DeRemer, D. L., ... & American College of Clinical Pharmacy. (2016). The importance of research and scholarly activity in pharmacy training. *Pharmacotherapy: The Journal of Human Pharmacology and Drug Therapy*, *36*(12), e200-e205.

4. Persky, A. M., Medina, M. S., & Castleberry, A. N. (2019). Developing critical thinking skills in pharmacy students. *American journal of pharmaceutical education*, *83*(2), 7033.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Андруник В.А.,
доцент кафедри інформаційних систем та мереж,
Національний університет «Львівська політехніка»,
кандидат технічних наук, доцент,
Калька Н.М.,
доцент кафедри практичної психології
навчально-науковий інститут управління, психології та безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі психології

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ «БЕЗПЕЧНЕ МІСЦЕ» У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Використання техніки «Безпечне місце» неодноразово доводить сою результативність у роботі із подоланням тривожних та стресових станів, симптоматики ПТСР та активації внутрішніх ресурсів. Проте із стрімкою цифровізацією виникає потреба вбудовування у класичну структуру та алгоритм проведення цієї техніки штучного інтелекту. Нами пропонується алгоритм побудови взаємодії, що включає наступні етапи (Рис.1).

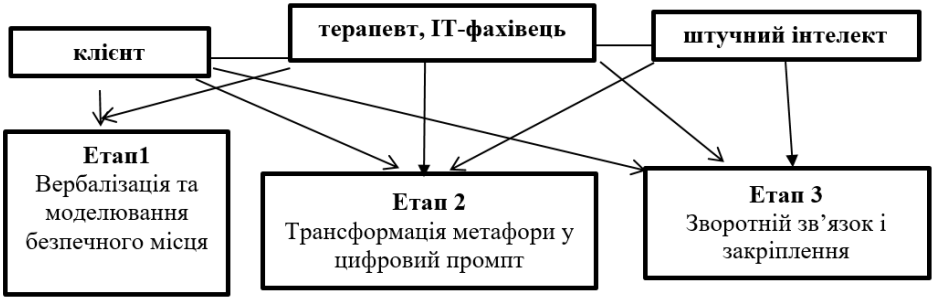

Рис.1. Схема алгоритму реалізації техніки «Безпечне місце» з допомогою ШІ

На першому етапі відбувається безпосередня взаємодія терапевта з клієнтом. Роль терапевта на цьому етапі полягає у мотивації внутрішнього пошуку безпечного місця клієнтом і відповідно вербалізація результату за допомогою метафор, кольорів та образів. Клієнт надає інформацію про візуальний образ безпечного місця, а терапевт спрямовує його за допомогою запитань. На цьому етапі штучний інтелект не задіяний, адже відбувається лише взаємодія «клієнт-терапевт».

Другий етап включає в себе взаємодію у вище згаданій тріаді «клієнт-терапевт-ШІ». Саме на цьому етапі терапевт разом з клієнтом виокремлює ключові слова-дескриптори. Потім терапевт або ІТ-фахівець формує текстовий запит (промпт) і пропонує ШІ згененерувати уявний візуальний образ безпечного місця.

Третій етап пов'язаний із інтерактивною корекцією, верифікацією та стабілізацією. Відбувається споглядання клієнтом згенерованого зображення та оцінка своїх відчуттів, емоцій та стану. Якщо певні деталі зображення викликають дискомфорт або не збігаються з внутрішнім відчуттям безпеки, клієнт дає зворотний зв'язок терапевту чи ІТ-фахівцю. Вони коригують промпт, а ШІ адаптує картинку до ідеального, екологічного для клієнта стану. Етап завершується фіксацією індивідуального «Безпечного місця» для подальшої психологічної стабілізації.

Переваги використання ШІ у техніці «Безпечне місце», це пер за все, зменшення когнітивного навантаження, необхідного для роботи уяви. чіткий згенерований візуальний стимул допомагає швидше досягнути стану розслаблення чи стабілізації емоційного стану.

По-друге, у ситуаціях психотравматизації у клієнтів часто переважає стан безпорадності: можливість за допомогою ШІ коригувати візуальне зображення повертає клієнту відчуття контролю і відповідно над своїм емоційним станом

По-третє, під час генерування зображення на запит клієнта ШІ працює як тригер позитивних асоціацій, оскільки контакт із варіантами ми зображення допомагає швидше включатися в процес, пригадувати власні позитивні відчуття і детального розгортати терапевтичну метафору [1].

Попри високу терапевтичну ефективність запропонованого алгоритму, варто окреслити зони ризику, які потребують чіткого

контролю з боку терапевта, серед яких можливість некоректної генерація і як наслідок ре травматизація клієнта (ШІ може генерувати деталі, які будуть прихованими тригерами клієнта і впливатимуть на активізацію гострих стресових станів замість бажаної стабілізації).

Також існує небезпека, що ШІ запропонує занадто яскравий, деталізований, але «чужий» для клієнта естетичний образі як наслідок, клієнт замість того, щоб спиратися на власні внутрішні ресурси, може піддатися впливу «готової картинки» від ШІ, що свою чергу послабить терапевтичний ефект, оскільки згенероване місце не буде повністю конгруентним його внутрішньому стану.

Варто згадати, що використання ШІ може провокувати «ефект цифрової милиці», адже клієнт звикає до використання гаджету із генерованим зображенням, що може перешкоджати формуванню автономної навички саморегуляції в реальному житті, коли ШІ немає під рукою [2].

Також варто пам'ятати, що використання комерційних або відкритих платформ ШІ передбачає передачу текстових описів на сервери сторонніх компаній. Оскільки описи безпечного місця вразливих категорій клієнтів часто містять глибоко особисту інформацію, виникає небезпека витоку даних або їх використання для навчання нейромереж без належної згоди.

Інтеграція штучного інтелекту у структуру техніки «Безпечне місце» відкриває принципово нові можливості для реалізації цієї техніки, суттєво пришвидшуючи процес емоційної стабілізації та повертаючи клієнту відчуття контролю через цифрову екстерналізацію терапевтичних метафор.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андруник В.А., Калька Н.М., Кривошия М.В., Одинцова Г.Ю., Христук О.Л. Використання VR- середовищ ТА АІ згенерованого контенту у психотерапевтичній техніці «Безпечне місце» у роботі з психотравмою. *Наукові перспективи*. № 9(63) 2025 С.1388-1403. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1388-1402

2. *Dai R., Kim J., Kim K. Safe Place VR: A Guided Imagery-Based Virtual Reality Trauma Stabilization Technique. IEEE Conference on Virtual Reality and 3D User Interfaces Abstracts and Workshops (VRW). P.1460–1461.* https://doi.org/10.1109/vrw66409.2025.00376

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Ткачук В.М.
студентка
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОГЛЯД НОРМАТИВНИХ ВИМОГ ЩОДО РОЗРОБКИ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНОГО ОБЛАДНАННЯ

Вибухозахищене обладнання – це виріб спеціального призначення, який виконано таким чином, що усунена або утруднена можливість запалення навколишнього вибухонебезпечного середовища під час експлуатації Відмінність загальнопромислового електрообладнання від вибухозахищеного полягає в застосуванні при виготовленні останнього певних засобів вибухозахисту. Конструктивні рішення дозволяють повністю виключити або мінімізувати ймовірність вибуху. Вибухозахищене обладнання це промислове обладнання, тому воно повинно відповідати загальним вимогам безпеки, що викладені у ГОСТ 12.2.003-91 [1] та ГОСТ 12.2.007.0-75 ССБТ. [2].

Також, вибухозахищене обладнання є об'єктом підвищеної небезпеки, та отримання дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування). Але згідно статті 21 Закону України "Про охорону праці" [3] «…одержання дозволу не вимагається у разі …. видачі… відповідного сертифіката або щодо якого зареєстровано декларацію про готовність". Для отримання сертифікату відповідності вимогам технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для застосування в потенційно вибухонебезпечному середовищі [4] виробник звертається до органу з оцінки відповідності призначеного Мінекономрозвитку України на проведення робіт вимогам вище зазначеного технічного регламенту.

Орган з оцінки відповідності отримує заявку на проведення оцінки відповідності обладнання, розглядає та приймає рішення за заявкою із зазначенням схеми оцінки відповідності, проводить схвалення системи управління якістю (за необхідності), відбір та ідентифікацію зразків, їх перевірку та випробування. Після проведення аналіз одержаних

результатів випробувань приймається рішення про можливість видачі сертифіката відповідності.

У разі відсутності сертифіката відповідності заявник звертається до експертної організації, яка керуючись «Методичними рекомендаціями щодо розроблення та оформлення висновків експертизи для видачі дозволів» [5] затвердженими Державним комітетом Україні з нагляду за охороною праці, аналізує заходи забезпечення безпеки, відмічені ТУ, та видає висновок експертизи. На підставі висновку експертизи виробник отримує дозвіл на експлуатацію обладнання підвищеної безпеки згідно ст. 21 Закону України «Про охорону праці».

Вибухозахищене електрообладнання повинно періодично обстежуватися, випробовуватися, технічно обслуговуватися і ремонтуватися згідно з вимогами «Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів» [6]. Керівник підприємства зобов'язаний забезпечити утримання, експлуатацію і обслуговування електроустановок відповідно до вимог діючих нормативних документів. Для цього він зобов'язаний:

- призначити відповідального за справний стан і безпечну експлуатацію з числа співробітників, які мають електротехнічну підготовку;
- забезпечити необхідну кількість електротехнічних працівників;
- встановити такий порядок щоб працівники, на яких покладено обов'язки з обслуговування електроустановок вели ретельні спостереження за дорученим та обладнанням;
- забезпечити перевірку знань працівників у встановлені строки;
- забезпечити проведення протиаварійних та профілактичних випробувань і вимірювань електроустановок;
- забезпечити проведення технічного обслуговування електроустановок.

Технічне обслуговування вибухозахищеного обладнання повинно проводитися не рідше одного разу на 6 місяців, при цьому відкриваються кришки оболонок, розбираються вводи (при потребі), проводиться огляд електричних частин електрообладнання і усуваються виявлені несправності, роботи повинні виконуватися персоналом, який пройшов перевірку знань відповідно до

електроустановок споживачів, з додержанням технічних і організаційних заходів.

Експлуатація вибухозахищеного електрообладнання забороняється:

- при несправних засобах вибухозахисту, блокування, заземлення, апаратів захисту, порушенні схем управління захистом, пошкоджених проводах і кабелях;

- при відкритих кришках оболонок, наявності на вибухозахищених поверхнях удавлювань, подряпин і відколів;

- при зміні заводської конструкції захисту;

- при відсутності пломб, знаків і написів вибухозахисту.

Забороняється використання електрообладнання, виготовленого власними силами. Замінене вибухозахищене обладнання повинно бути не нижче від класу вибухонебезпечної зони, категорії і групи вибухонебезпечної суміші.

Таким чином, виконуючи всі наведені вимоги, суб'єкт господарської діяльності забезпечує експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки з додержанням мінімально можливого ризику виконуючи ст. 8 ЗУ «Про об'єкти підвищеної небезпеки» [7].

Література:

1. Закону України «Про охорону праці» [Електронній ресурс]: Верховна Рада України, офіційний веб-портал. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12 — 12.07.2015

2. Постанова Кабінету Міністрів від 8 жовтня 2008 р. N 898 Про затвердження Технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для застосування в потенційно вибухонебезпечному середовищі [Електронній ресурс]: Верховна Рада України, офіційний веб-портал. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-2008-п. — 14.07.2015

3. Методичні рекомендації щодо розроблення та оформлення висновків експертизи для видачі дозволів [Електронній ресурс]: Електроенергетика. — Режим доступу: http://forca.com.ua/instrukcii/ohorona-praci/rozroblennya-visnovkiv-ekspertizi-dlya-vidachi-dozvoliv-derzhkomitetom-z-naglyadu-za-ohoronoyu-praci.html. — 12.07.2015

Лінкевич І.А.
викладач коледжу

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У зв'язку з реформуванням освіти у вищих навчальних закладах активно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різних технологій, у тому числі технології змішаного навчання (blended learning).

Застосування технологій у навчанні сприяє розвитку індивідуальних ресурсів студентів та викладачів, формує навички самостійного мислення, ініціативність і відповідальність за виконану роботу, а також знижує психологічні навантаження на студентів і викладачів у процесі взаємного обміну знаннями. Основна мета реалізації blended learning полягає в об'єднанні переваг традиційного очного та дистанційного навчання.

Для підтримки традиційних форм навчання студентів спеціальності «Готельне обслуговування» ЖКК ХНУМГ імені О.М. Бекетова впроваджені в практику елементи дистанційної освіти з використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища – MOODLE (рис.1).

Аналіз останніх досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів показав, що одним із перспективних підходів до організації навчального процесу є модель інтеграції технологій навчання: традиційного та дистанційного (рис. 2). Процес навчання, за якого традиційні технології навчання поєднуються з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання, називають«змішаним навчанням» (blended learning) [1].

Серед позитивних рис моделі змішаного навчання можна назвати наступне:

1. Викладач доступний не тільки під час аудиторного заняття: спілкування з викладачем відбувається як в аудиторії, так і поза нею.

2. Навчатися можна в будь-якому місці та в будь-який час: матеріали в системі змішаного навчання можуть бути викладені як в онлайн, так

і в оффлайн режимі. Всі матеріали компактно розташовані й немає потреби витрачати час на пошуки потрібного матеріалу в іншому місці.

3. Індивідуальний контроль за навчанням: викладач має можливість спостерігати за прогресом, часом виконання завдань та ритмом роботи кожного студента. Такі дослідження дають можливість будувати певний графік навчання студентів та консультувати кожного студента окремо.

4. Навчальні матеріали багаторазового використання дозволяють викладачеві удосконалювати, доповнювати та змінювати розроблені раніше навчальні матеріали, що робить процес навчання кожного року відмінним від попереднього.

5. Розмаїття дидактичних підходів: кожна людина особлива і процес учіння у кожного відбувається по-різному. Хтось краще сприймає зорову інформацію, хтось - слухову. Модель змішаного навчання враховує всі ці особливості, оскільки дозволяє включати в курс аудіо- або відео лекції, графіку тощо [2].

Для впровадження моделі змішаного навчання в освітній процес доцільним є наступне:

1. Використання мультимедійних та віртуальних ресурсів при роботі в аудиторії.

До таких ресурсів відносять відео, віртуальні екскурсії, інтерактивні Web-сайти, пакети програмного забезпечення. Такий тип навчання застосовується в тому випадку, якщо студенти не мають доступу до мережі за межами аудиторії. В аудиторії традиційне навчання поєднується з навчанням у мережі, а вдома студенти можуть опрацьовувати матеріал, використовуючи відео та аудіоматеріалами. Використання в аудиторній роботі пакетів програмного забезпечення робить процес навчання ще більш ефективним та унаочненим.

2. Використання створених сайтів для підтримки змішаного навчання

Викладач може самостійно створити сайт, за допомогою якого буде відбуватися підтримка взаємозв’язку між викладачем і студентами. Зайшовши на сайт, можна переглянути свої оцінки, визначитися з датою та місцем контролю, зокрема перескладання того чи іншого матеріалу.

3. Використання систем управління курсом.

До таких систем слід віднести платформи підтримки дистанційного навчання, використання яких в процесі навчання збагачує сам процес

та допомагає організувати роботу за моделлю змішаного навчання. В таких системах можна розташовувати всю інформацію про навчання: розклад, теоретичний матеріал, робити унаочнення, журнал успішності, різноманітні тести, видавати завдання та збирати всю інформацію.

4. Використання синхронних та асинхронних обговорень

Застосування обговорень при вивченні теми робить процес навчання більш насиченим.

Наприклад, дискутуючи в синхронному режими, відбувається емоційний зв'язок між студентами та викладачем, що є необхідним елементом у формуванні особистості. А проводячи дискусії асинхронно, кожен учасник може подумати й ґрунтовно викласти свої міркування з приводу поставленої проблеми [2].

Застосування змішаної форми навчання у навчальному процесі може стати одним із ключових напрямків модернізації освіти у вищій школі, оскільки відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення, що дає можливість готувати конкурентоспроможних фахівців. Завдання змішаного навчання не в тому, щоб витиснути традиційне навчання «викладач-студент», а в тому, щоб ефективно інтегруватися в нього.

В той же час, з впровадженням моделі змішаного навчання з'являється низка завдань організаційного характеру, вирішення яких потребує спеціального теоретичного дослідження та практичних розробок що до створення системи управління навчальним процесом при змішаній формі навчання.

Література

1. Ахмад І.М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ // Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. 13 березня2012 р. – К.: НТУУ«КПІ». - 248 с.

2. Рашевська Н. В. Змішане навчання як психолого-педагогіна проблема / Н. В. Рашевська // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки», 2010— С. 89-96.

Філіпова О.А.
аспірантка кафедри інформаційних систем

ЗАДАЧІ ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ

У даній роботі описано просте, але досить актуальне завдання оптимізації. Ми повинні знайти оптимальну температуру промислової печі, система опалення якої базується на використанні електричних нагрівачів. Перша частина подібного роду досліджень полягає в обчисленні температури поля всередині печі, коли значення температур нагрівачів відомі [1, 3]. Ця робота називається прямою задачею: значення температур нагрівачів відомі, розподіл температури поля невідоме. Друга частина дослідження, якій присвячена дана робота, полягає у обчисленні значень таких значень температур точкових нагрівачів, щоб отримати потрібну температуру на самому об'єкті печі [2]. Дана задача носить собою обернений характер.

Технічна постановка задачі. Задача полягає у оптимізації розташування точкових нагрівачів всередині печі. Вважається, що температури цих нагрівачів відомі. Потрібно розташувати так ці нагрівачі у печі, щоб температура на об'єкті печі, в результаті дій цих нагрівачів, була близька до наперед заданої.

Очевидно, що дана задача є нелінійною. Для того, щоб знайти невідомі параметри нам потрібно розв'язати задачу умовної оптимізації, тобто знайти мінімум квадратичного функціоналу типу (1). Але, що при знаходженні чисельного розв'язку цієї задачі положення кожного з нагрівачів знаходитиметься не у вузлу сітки [3]. Покажемо два підходи для розв'язання поставленої задачі оптимізації. Алгоритм чисельного розв'язку загальної задачі буде такий, як в задачі (1)-(3).

Чисельний розв'язок поставленої задачі

Використання постійної тріангуляції. В процесі чисельного розв'язання поставленої задачі, як вже було сказано, на кожній ітерації знайдені положення не будуть міститись у вузлах сітки. Нижче наведено алгоритм з використанням постійної сітки та методу скінчених елементів:

1) Виконати тріангуляцію всієї області. При побудові тріангуляції врахувати положення об'єкту всередині печі.

2) Виконати одну ітерацію для мінімізації квадратичного функціоналу. Знайти нові положення кожного з нагрівачів печі (очевидно, що положення кожного нагрівача буде знаходитись всередині деякого трикутника сітки з кроку 1).

3) Для кожного нагрівача знаходимо ту вершину трикутника, для якої знайдене його положення буде найближчим. Для наступної ітерації вважатимемо координати цієї вершини, як знайдене положення нагрівача на попередній ітерації.

4) Повторюємо кроки 1-3 доти, до досягнення відповідної точності.

Як вже було сказано, що точність алгоритму падає, оскільки на кожній ітерації ми щоразу відхиляємось від наближеного положення в гіршу сторону.

Використання динамічної тріангуляції. В цьому методі ми на кожній ітерації будемо дещо змінювати початкову тріангуляцію в залежності від знайдених розташувань нагрівачів. Наведемо сам алгоритм.

1) Виконати тріангуляцію всієї області. При побудові тріангуляції врахувати положення об'єкту всередині печі.

2) Виконати одну ітерацію для мінімізації квадратичного функціоналу. Знайти нові положення кожного з нагрівачів печі.

3) Для кожного нагрівача знаходимо трикутник, в якому він знаходиться, розбиваємо на три трикутника, сполучивши знайдене положення с усіма вершинами трикутника.

Наведемо рисунок для кращого розуміння даного кроку (для прикладу взято 6 точкових нагрівачів).

4) Повторюємо кроки 1-3 доти, до досягнення відповідної точності.

Даний алгоритм дає більш високу точність в порівнянні з попереднім алгоритмом. Точність алгоритму падає, оскільки на кожній ітерації ми щоразу відхиляємось від наближеного положення в гіршу сторону.

Нижче наведені результати роботи даних алгоритмів на динамічних різних сітках у середовищі MatLab.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

ЩЕРБИНА В.С.,
orcid.org/0000-0003-4221-0965
доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України,
професор кафедри економічного права та економічного судочинства
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
БОДНАР Т.В.,
orcid.org/0000-0001-7066-453X
докторка юридичних наук, професорка, чл.-кор. НАПрН України,
професорка кафедри цивільного права
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Збройні Сили України сьогодні забезпечують стримування збройної агресії російської федерації проти України та відсіч їй, охороняють повітряний простір держави та підводний простір у межах територіального моря України, як це передбачено Законом України «Про Збройні Сили України» [1], а також беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Разом з тим відповідно до ч. 1 ст. 14 цього Закону Збройні Сили України можуть здійснювати господарську діяльність згідно із законом.

Як вже зазначалося [2, с. 170], цим же Законом (абз. 10 ч. 1 ст. 9) встановлено, що Кабінет Міністрів України регулює економічну та господарську діяльність в ЗСУ, що породило запитання по те, в чому полягає різниця (якщо така взагалі існує) між економічною і господарською діяльністю. У зв'язку з цим пропонувалося виключити термін «економічну» з абз. 10 ч. 1 ст. 9 Закону.

Зазначимо, що ні Закон України «Про Збройні Сили України», ні Закон України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» [3] відповіді на ці запитання не дають.

Так, Закон України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» визначає господарську діяльність у Збройних Силах України як специфічну діяльність військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України (далі – військові частини), пов'язану із забезпеченням їх повсякденної життєдіяльності і яка передбачає ведення підсобного господарства, виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг, передачу в оренду рухомого та нерухомого військового майна (за винятком озброєння, боєприпасів, бойової та спеціальної техніки) в межах і порядку, визначених цим Законом.

До господарської діяльності у Збройних Силах України належить діяльність військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України з оборонних закупівель, пов’язана із закупівлею товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, яким в установленому законодавством порядку надані повноваження на право здійснення імпорту товарів військового призначення і товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю.

Реєстрація військових частин як суб'єктів господарської діяльності проводиться Міноборони відповідно до Порядку реєстрації військових частин як суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах [4] та Положення про порядок ведення реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності [5].

Реєстрації підлягають військові частини, заклади, установи та організації Збройних Сил (далі – військові частини), які здійснюють господарську діяльність з метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ (сил) для підтримання на належному рівні їх бойової та мобілізаційної готовності, шляхом включення до реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності

Згідно з п. 64.4 ст. 64 Податкового кодексу України [6], військові частини зобов’язані стати на облік у контролюючому органі протягом 10 календарних днів після їх реєстрації як суб’єкта господарювання.

Господарська діяльність у Збройних Силах України здійснюється з метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ (сил) для підтримання на належному рівні їх бойової та мобілізаційної готовності. Господарська діяльність у Збройних Силах

України не повинна негативно позначатися на їх боєготовності та боєздатності. Не допускається залучення військовослужбовців до виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, не передбачених цим Законом.

Спеціальний режим господарювання в Збройних Силах України має обмежувальний характер, що випливає, зокрема, з Переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил, затвердженого Кабінетом Міністрів України [7], до якого неодноразово вносилися актуальні зміни. При цьому окремі види діяльності згідно з певними кодами КВЕД можуть провадити виключно структурні підрозділи Держспецтрансслужби.

Крім цього, господарську діяльність військової частини може бути обмежено або припинено за рішенням Міністерства оборони України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Окремі особливості спеціального режиму господарювання в Збройних Силах України встановлені законодавством про оренду державного та комунального майна. Так, згідно з абз. 3 ч. 6 ст. 2 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» [8] відносини оренди рухомого та нерухомого майна, закріпленого за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сила України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також за спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації, підпорядкованими йому регіональними органами та територіальними підрозділами, закладами та установами Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які ведуть його облік у спеціальному порядку, регулюються цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України». Збройним Силам майно передається без права викупу та передачі в суборенду орендарем (абз. 9 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про оренду державного та комунального майна»).

Разом з тим, військові частини можуть передавати без шкоди бойовій та мобілізаційній готовності закріплене за ними рухоме та нерухоме військове майно в оренду юридичним і фізичним особам (згідно з ч. 1

ст. 3 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [9] державне майно передається військовим частинам на праві узуфрукта державного майна).

Як встановлено Порядком надання дозволу військовим частинам Збройних Сил на передачу закріпленого за ними рухомого та нерухомого майна в оренду [10], передача військового майна в оренду здійснюється виключно за результатами конкурсів, які проводяться Міноборони або уповноваженими ним органами військового управління чи безпосередньо військовими частинами. Умови та порядок проведення конкурсів визначаються Фондом державного майна за погодженням з Міноборони.

Важлива особливість спеціального режиму господарської діяльності у Збройних Силах України полягає в цільовому використанні коштів, одержаних від здійснення військовими частинами господарської діяльності. Зазначені кошти зараховуються до Державного бюджету України та використовуються виключно на національну оборону відповідно до кошторису Міністерства оборони України.

Наприклад, абз. 1 п. 133 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання оренди державного та комунального майна» [11] встановлено, що орендна плата за оренду закріпленого за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил, інших військових формувань, органами, підрозділами, закладами та установами Держспецзв'язку, рухомого та нерухомого військового майна спрямовується згідно із ст. 8 Закону України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» до державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Про Збройні сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text

2. Щербина В. Господарсько-правові аспекти діяльності Збройних Сил України. *Другі наукові читання пам'яті професора Пронської Граціелли Василівни. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання правового регулювання. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (21 квітня 2023 р., м. Київ)* / За заг. ред.: В.В. Поєдинок. К. Вид-во «Ліра-К». 2023. С. 170-174.

3. Про господарську діяльність у Збройних Силах України : Закон України від 21.09.1999 № 1076-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-14#Text

4. Про затвердження Порядку реєстрації військових частин як суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 2000 р. № 749. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/749-2000-п#Text

5. Положення про порядок ведення реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності [5]. Затверджено наказом Міноборони № 75 від 23.03. 2021 р.

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

7. Про затвердження переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2000 р. № 1171. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1171-2000-п#Text

8. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 № 157-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text

9. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text

10. Деякі питання оренди державного та комунального майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 № 483. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2020-п?find=1&text=збройн+сил#w2_2